

1. ΖΟΥΜΕ ΜΕΡΕΣ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Μέσο: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡ_ΤΕΧΝΕΣ

Ημ. Έκδοσης: . . .03/10/2021 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .03/10/2021

Σελίδα: 4

Ζούμε μέρες της μοναδικής αλήθειας...

Ο καθηγητής Στίβεν Γκρίνμπλατ θίγει εμμέσως τη σημερινή πολιτική ορθότητα

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ
ΒΙΒΛΙΑ &
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Συνέντευξη στον **ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Ο πατέρας του Στίβεν Γκρίνμπλατ είχε ισόβια εμμονή με τον θάνατο. Ο δικός του ο πατέρας είχε πεθάνει στα χέρια του. Ο πατήρ Γκρίνμπλατ υποχρεώθηκε να ταξιδέψει σιδηροδρομικώς με την πατρική σορό από τη Νέα Υόρκη στη Βοστώνη. Στο Νιου Χέιβεν του Κονέκτικατ, μια ομάδα από χορεύτριες των Ζιγκφριντ Φόλις επιβίβαστηκε στο τρένο. Τα κορίτσια φορούσαν ακόμα τις στολές τους, τα φτερά και τα κοσμημάτια τους και έκαναν ό,τι μπορούσαν για να ψυλλάνουν τον πόνο του. «Αυτή ήταν ίσως η μοναδική επαφή του πατέρα μου με τη θαυμαστή δύναμη του έρωτα πάνω στον θάνατο», γράφει ο Στίβεν Γκρίνμπλατ, κάτοχος σήμερα της έδρας του καθηγητή Ανθρωπιστικών Επιστημών Cogan στο Χάρβαρντ. Η τραυματική εμπειρία με τον θάνατο του παππού άφησε στον πατέρα του σπουδαίου Άμε-

ρικανού κλασικού φιλόλογου ένα «παράξενο μείγμα θαύματος και άρνησης» της ζωής. Είναι ακριβώς το ίδιο παράξενο μείγμα που ο ίδιος ο Στίβεν Γκρίνμπλατ μεταδίδει σε εμάς όταν μιλάει για τον Σαίξπηρ ή για τον Λουκράτιο και την Αναγέννηση ή για τις συναρπαστικές προεκτάσεις της ιστορίας του Αδάμ και της Εύας στο βιβλίο της Γένεσης. Για να γίνει καλύτερα κατανοητή η πολύπλευρη δυναμική της γραφής του Γκρίνμπλατ, το επεισόδιο με τον παππού και τον πατέρα του δεν προέρχεται από κάποια αυτοβιογραφία αλλά από μια καθαρά αιμη μελέτη για τον Σαίξπηρ, το εκπληκτικό «Ο Άμλετ στο Καθάρτήριο» (αμετάφραστο ακόμα στα ελληνικά). Είναι αυτές οι δεξιοτεχνικές συνδέσεις που πετυχαίνει ο Γκρίνμπλατ ανάμεσα στην τέχνη και στη ζωή, την Ιστορία, την πολιτική, ανάμεσα στο χθες και το σήμερα.

Ο ενθουσιασμός του για τον Σαίξπηρ, για τις ανθρωπιστικές σπουδές ευρύτερα, είναι έκδηλος και στο πρόσωπό του όταν τον «συναντώ», μέσω Zoom, λίγες ημέρες πριν από την επίσκεψή του στην Αθήνα και την ομιλία του στο πλαίσιο της 39ης Ετήσιας Διάλεξης Walton στη Γεν-

«Αυτό που με εντυπωσιάζει είναι η βεβαιότητα πολλών φοιτητών μου ότι δεν θα κριθούν και αυτοί από τις μελλοντικές γενιές», λέει ο Γκρίνμπλατ.

νάδειο Βιβλιοθήκη που δόθηκε την περασμένη Τετάρτη. Τίτλος της ομιλίας: «Θρησκευτική ανοχή και το λυκόφως του αρχαίου κόσμου». Για μια ακόμη φορά, ο Γκρίνμπλατ εκκινεί από την απώλεια του πνεύματος ανοχής στην κλασική Ελλάδα και στην αρχαία Ρώμη για να θίγει, εμμέσως, το σημερινό ασφυκτικό πλαίσιο της πολιτικής ορθότητας.

«Σήμερα, στην αμερικανική πανεπιστημιακή κοινότητα “τρέχει”

μια συζήτηση πολύ ενδιαφέρουσα, αλλά και πολύ προβληματική την ίδια στιγμή: ότι πρέπει να επιωθεί όλη η αλήθεια για την αθλιότητα του κλασικού κόσμου. Να μπορούσαμε να κάνουμε ολόκληρη λίστα. Π.χ., οι αρχαίοι Έλληνες είχαν δούλους. Όμως, και δεν χρειάζεται να το πω αυτό σε εσάς, η αρχαία Ελλάδα είχε και μερικά θαυμαστά επιτεύγματα, όπως αυτή η απίστευτη ανοχή ως προς το

Ένα βιβλίο για το «συνολικό όραμα ενός κόσμου εν κινήσει, ενός κόσμου που δεν χάνει τίποτε από το νόημά του».

Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν δούλους, όμως ήταν και ανοιχτοί σε αυτό που ονομάζω «συλλογική αμφιθυμία».

ότι μπορούσες να πιστεύεις ότι θέλεις. Ήταν ανοιχτοί σε αυτό που ονομάζω “συλλογική αμφιθυμία”. Αυτό όμως χάθηκε στην πορεία και προσπάθησα να αναζητήσω το σημείο στην Ιστορία όπου στη Δύση συντελέστηκε αυτή η απώλεια και επικράτησε η λατρεία της μιας και μοναδικής αλήθειας. Ζούμε κάτι ανάλογο στις μέρες μας με τη συλλήβδην καταδίκη των κλασικών έργων του παρελθόντος».

«Είναι τόσο σωστοί»;

Φέρνει ως παράδειγμα τον σπουδαίο Αγγλο ποιητή Εντμουντ Σπένσερ (1552-1599). «Από τους μεγάλους της αγγλικής λογοτεχνίας. Κι όμως, ο Σπένσερ είχε εμπλακεί σε σφραγές στην Ιρλανδία και αρπαγές γης των ντόπιων. Για να καταλάβεις το έργο του πρέπει να γνωρίζεις και αυτή την ιστορική πλευρά. Το ίδιο ισχύει όσον αφορά τον αντισημιτισμό της εποχής όταν μετέταξέ τον “Εμπορο της Βενετίας” του Σαίξπηρ. Ή το πώς αποσιωπώνεται ο Σαίξπηρ στον “Τίπο Ανδρόνικο” και στον “Οθέλλο”. Ας μη λέμε ψέματα για όλα αυτά. Ας μην υποκρινόμαστε, να το συζητήσουμε. Τον μισογυνισμό στον Ηοιόδο, ας πούμε. Ή τον ειδικό φόνο των γυναικών που πήγαν με τους μνηστήρες στην “Οδύσσεια”. Όχι για να τα επιδοκιμάσουμε ή να τα καταδικάσουμε, αλλά για να κατανοήσουμε όλες τις πτυχές ενός κλασικού έργου. Να τα βάλουμε όλα στο τραπέζι. Είναι όμως τελείως άλλο πράγμα το να λέμε ότι δεν πρέπει να διδάσκουμε αυτά τα έργα μόνο και μόνο επειδή δεν ανταποκρίνονται στις δικές μας αξίες. Αυτό που με εντυπωσιάζει είναι η βεβαιότητα πολλών φοιτητών μου ότι δεν θα κριθούν και αυτοί από τις μελλοντικές γενιές. Νιώθουν τόσο σωστοί σε όλα τους, είναι εντυπωσιακό».

Οι νεκροί μας στοιχειώνουν και μας μεταμορφώνουν

Ο Γκρίνμπλατ δεν χρησιμοποιεί τις κλασικές σπουδές και τη λογοτεχνία για να πολιτικολογήσει. Απολαμβάνει τα έργα, την ίδια στιγμή όμως δεν του αρκεί να τα δει ως κάτι αποστειρωμένο. Η σύνδεσή τους με την εποχή τους, με την Ιστορία, αλλά και με τις εποχές που ακολούθησαν, είναι κάτι που τον γοητεύει και ο ίδιος καταφέρνει να αποδώσει αυτές τις συνδέσεις με μοναδικό τρόπο στα δικά του βιβλία. Παράδειγμα, το έργο «Παρέγκλισις. Ο Λουκρήτιος και οι απαρχές της νεωτερικότητας», όπου μιλώντας για τη μυθιστορηματική ανακάλυψη του εμπληματικού «Περί φύσεως» του Λουκρήτιου, για την επικουρία φιλοσοφία και για το οργιαστικά ανήσυχο πνεύμα της Αναγέννησης, κάνει λόγο για το «συνολικό όραμα ενός κόσμου εν κινήσει, ενός κόσμου που δεν κάνει τίποτε από το νόημά του, αλλά γίνεται ακόμα ομορφότερος με την παροδικότητά του, την ερωτική του ενέργεια και την αέναη αλλαγή του».

«Δεν θα μπορούσε να είναι αλλιώς», μου λέει, γελώντας, όταν τον ρωτώ σχετικά. «Είμαι παιδί των '60s. Εχω το δικό μου μερίδιο στις διαδιδλώσεις. Το πιστεύω πάντως, δεν μπορείς να ζεις μέσα σε μια αισθητική φούσκα. Η ειρωνεία είναι ότι αυτό ακριβώς με διδάξαν: την καθαρή αισθητική, το κείμενο, τον περιχαρακωμένο κόσμο του κειμένου. Όμως ειδικά ένα κλασικό έργο μόνον περιχαρακωμένο δεν είναι. Διαπερνά εποχές και τόπους. Δοιπόν, αυτός ο αισθητισμός στα τέλη της δεκαετίας του '60 διαλύθηκε».

Από την αρχαία τραγωδία έως τον Σαίξπηρ, έχει ειπωθεί ότι οι νεκροί που αρνούνται να πεθάνουν έχουν μια πολιτική διάσταση. Όπως γράφει ο Αγγλος μελετητής της τραγωδίας Αντριαν Πουλ: «Ασκούν επιρροή σε ολόκληρες πόλεις, λαούς, κοινότητες ή κουλτούρες, καθώς ενσαρκώνουν αξίες, ιδέες και ηθικές αρχές που προκαλούν το παρόν και παρεμποδίζουν το μέλλον. Οι ζωντανοί νεκροί είναι εκ φύσεως συντηρητικοί, αν όχι αντιδρα-

SHUTTERSTOCK

Το Globe Theatre του Σαίξπηρ όπως αναβιώνει στις μέρες μας.

Ένα κλασικό έργο μόνον περιχαρακωμένο δεν είναι. Διαπερνά εποχές και τόπους.

στικοί... εμπνέουν ότι ο κόσμος γι' αυτούς παραμένει ως ήταν. Αυτή την πολιτική διάσταση βρίσκει κανείς και στον Σαίξπηρ του Γκρίνμπλατ. «Κοιτάξτε», μου λέει, γελώντας και πάλι, «οι Αμερικανοί είμαστε στοιχειωμένοι από τους νεκρούς μας. Δείτε τους ιδρυτές Πατέρες. Αυτούς τους λευκούς κυρίους του Διαφωτισμού. Επικρατεί μια λατρεία. Συνεχώς αναφερόμαστε σε αυτούς. Καλώς ή κακώς, καλώς κυρίως αλλά όχι πάντα. Π.χ., τη δεκαετία του 1790 συμβιβάστηκαν με τη δουλεία. Την αποδέχθηκαν στην κουλτούρα τους. Αυτό, εκτός απ' το ότι οδήγησε στον αιματηρό Εμφύλιο το 1861, μας στοιχειώνει έως σήμερα με απίστευτο τρόπο. Θα ήταν κάποιος ανόητος αν πίστευε ότι η κουλτούρα του δεν επηρεάζεται από τους νεκρούς. Δεν είναι μόνον ιδιωτική, ατομική ή οικογενειακή υπόθεση η μνήμη των νεκρών – είναι κάτι πολύ βαθύτερο και ευρύτερο».

Δεν μας στοιχειώνουν μόνον οι νεκροί όμως, μας στοιχειώνει, γόνιμα, δημιουργικά, και η λογοτεχνία. «Ο λόγος που πέρασα μια ζωή μελετώντας τη λογοτεχνία –γιατί ένας ενήλικας να κάνει κάτι τέτοιο άραγε;– είναι επειδή όντως η λογοτεχνία έχει αυτή τη διαπεραστική ικανότητα να σε στοιχειώνει. Ο Ντεριντά το έλεγε “στοιχειολογία” (hauntology)».

Το αίμα του Σαίξπηρ

«Ο Σαίξπηρ, με τον οποίο πέρασα το μεγαλύτερο μέρος της ζωής μου, με τη γραφή του άνοιγε τις φλέβες του και περνούσε το αίμα του στα κείμενα. Είναι κάτι το απίστευτο. Τώρα γράφω μια μελέτη για τον Μάρλοου. Ο Μάρλοου έζησε μια τρομακτική ζωή, σε αντίθεση με τον Σαίξπηρ. Ήταν κατάσκοπος, ήταν βλάσφημος, ομοφυλόφιλος και τελείωσε τις μέρες του μαχαιρωμένος. Αυτό όμως που τον στοιχειώσε πιο πολύ ήταν τα βιβλία της κλασικής Ελλάδας και Ρώμης. Τον μεταμόρφωσαν. Ο Λουκιανός τον μεταμόρφωσε. Προσέξτε: στην εποχή του, άλλα πράγματα διάβαζαν οι άνθρωποι και τους μεταμόρφωναν και άλλα άκουγαν κάθε Κυριακή στην εκκλησία. Ήταν μια τρέλα να διδάσκεις στους νέους Οβίδιο και Λουκιανό, τους έπαιρναν τα μυαλά αλλά αυτοί τότε το έκαναν στο πλαίσιο της καλλιέργειας και του γενικότερου αναγεννησιακού πνεύματος. Να αναπτύξουν τη γλώσσα κτλ. Λίγοι, αλλά όχι και τόσο λίγοι, συνειδητοποίησαν την άβυσσο που ανοιγόταν ανάμεσα στο τι διάβαζαν μεσοβδόμαδα και τι άκουγαν στα κηρύγματα κάθε Κυριακή. Ο Μάρλοου είναι ένα κατ' εξοχήν τέτοιο παράδειγμα».

Στα ελληνικά, κυκλοφορούν δύο βιβλία του Στίβεν Γκρίνμπλατ, από το **Μορφωτικό Ίδρυμα** της **Εθνικής Τραπέζης**: «Παρέγκλισις. Ο Λουκρήτιος και οι απαρχές της νεωτερικότητας» (μτφρ.: Δέσποινα Κανελλοπούλου, επιστημονική εποπτεία: Γεώργιος Δ. Χριστοδούλου) και «Ο Σαίξπηρ σήμερα» (μτφρ.: Παναγιώτης Σουλτάνης).